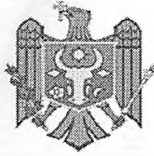

A. Zubco

MINISTERUL JUSTIȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
Administrația Națională a Penitenciarelor

МИНИСТЕРСТВО ЮСТИЦИИ РЕСПУБЛИКИ МОЛDOVA
Национальная Пенитенциарная Администрация

MD-2032, mun. Chișinău, str. N. Titulescu, 35
Tel: 409717, Tel-fax: 022409788
e-mail: anp@anp.gov.md

MD-2032, мун. Кишинэу, ул. Н. Титулеску, 35
Тел: 409717; Тел-факс: 022409788
эл. адрес: anp@anp.gov.md

21.12.2021 nr. 4/1-4468
La nr. 12-9/129-3054 din 07.12.2021

Oficiul Avocatului Poporului

mun. Chișinău, str. Sfatul Țării, nr. 16, MD-2012

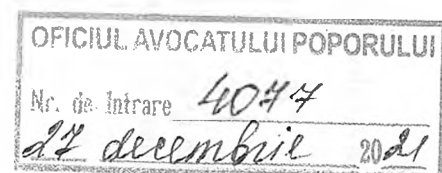
Administrația Națională a Penitenciarelor a luat act de Raportul special privind respectarea drepturilor copiilor în sistemul penitenciar din Republica Moldova „privarea de libertate a copilului – privarea de copilărie” și expediază informația despre implementarea recomandărilor, reieșind din competențele instituției, conform anexei.

Anexă: 13 file

Cu respect,

Director,
comisar-șef de justiție

Anatolie FALCA

**Recomandările Consiliului pentru Prevenirea Torturii, expuse în
RAPORTUL SPECIAL
privind respectarea drepturilor copiilor în sistemul administrației penitenciare din Republica Moldova
”privarea de libertate a copiilor – privarea de copilărie”
29 noiembrie 2021**

Nr. d/o	Recomandare	Acțiuni efectuate/planificate, comentarii, informații cu privire la recomandare și propuneri de redresare a situației
1.	Elaborarea și implementarea unei Strategii naționale destinate dezvoltării unui sistem de justiție specializat pentru copiii care intră în contact cu legea (sistem de justiție pentru copii). Astfel ca, instituțiile naționale și profesioniștii din varii domenii să ofere un răspuns complex și coordonat în vederea abordării situațiilor cu implicarea copiilor făptași;	-
2.	Elaborarea și implementarea unei Strategii naționale de prevenire a delincvenței juvenile;	-
3.	Analiza și revizuirea actelor normative și a altor acte conexe privind îmbunătățirea sistemului de aplicare a alternativelor arestului, deținerii, condamnărilor pentru copiii în conflict cu legea. În special, revizuirea prevederilor legale ce reglementează instituția împăcării și medierii în sistemul penal, în vederea eliminării restricțiilor pentru copii. Ori, 43 modificările legislative (Codul penal și de procedură penală) care au avut loc în august 2016 conform cărora aplicarea instituției împăcării (și medierii) a fost limitată considerabil aplicarea acestei instituției (art.109 CP privind împăcarea părților);	-
4.	Elaborarea și instituționalizare prin lege a unor standarde minime de detenție a copiilor în sistemul penitenciar în conformitate cu convențiile și standardele internaționale;	Aspectul nominalizat reprezintă o problemă la nivel național și de sistem în particular, astfel se propune instituirea unui grup de lucru pe privind delimitarea unor standarde minime de detenție a copiilor în sistemul penitenciar în conformitate cu convențiile și standardele internaționale.

5.	Elaborarea și implementarea unei Strategii naționale de reintegrare în societate a foștilor deținuți minori (și adulți), precum și a copiilor care au intrat în conflict cu legea, dar nu au fost condamnați;	-
6.	Elaborarea Strategiei privind diminuarea influenței subculturii criminale în sistemul penitenciar;	De către secțiile abilitate în conlucrare cu alte organe de drept se organizează măsuri de siguranță și regim planificate și neplanificate privind diminuarea influenței subculturii criminale. La moment de comun cu Experții din cadrul Consiliului Europei se lucrează asupra Procedurilor operaționale standarde (POS) pentru sistemul administrației penitenciare. Una din procedurile respective vizează nemijlocit diminuarea influenței subculturii criminale în sistemul penitenciar.
7.	Dezvoltarea unei Strategii complexe de asigurare a sistemului penitenciar cu personal suficient, inclusiv pentru penitenciarele cu minori;	Urmare a majorării plafonului de detenție în Penitenciarul nr.10-Goian, Penitenciarul nr.3-Leova și dării în exploatare a blocurilor noi de detenție create, este demarată procedura de reorganizare a statelor de personal ale Administrației Naționale a Penitenciarelor. Astfel, vor fi operate modificările și completările în statele de personal ale instituțiilor penitenciare nominalizate.
8.	Identificarea soluțiilor legislative privind excluderea situațiilor de plasare a mamei cu copii până în 3 ani în detenție, fiind aplicabile mijloacele juridice de amânare a executării pedepsei penale;	-
9.	Modificarea Hotărârii Guvernului privind normele de alimentare a deținuților cu includerea prevederilor cu referire la alimentarea dietetică și norme de asigurare cu consumabile (detergenți, seturi igienice), inclusiv pentru copiii până la 3 ani, cât timp vor mai exista mame cu copii în penitenciare;	Hotărârea Guvernului nr. 609/2006 privind normele minime de alimentare zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților, nu reglementează normele de alimentare pentru copiii în vârstă de până la 3 ani care locuiesc împreună cu mamele deținute, însă, instituțiile penitenciare aplică dispozițiile cuprinse în pct. 55) din ordinul Ministerului Justiției nr. 512 din 26.12.2007 „Cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea alimentației deținuților în penitenciare”, în conformitate cu care „alimentația copiilor din casele de copii de pe lângă penitenciare și a copiilor ce se află cu mamele lor în penitenciare, se efectuează conform normelor și în modul stabilit pentru casele de copii din sistemul Ministerului Sănătății. Alimentația se efectuează diferențiat, ținând cont de vârsta și starea sănătății

10.	[Faint, illegible text]
11.	[Faint, illegible text]

copiilor”.

Astfel, pentru instituțiile penitenciare în care deținutele locuiesc împreună cu copiii în vârstă de până la 3 ani (Ex.: P16 Pruncul și P7 Rusca) de către ANP sunt prevăzute mijloace financiare, din contul cărora la necesitate sunt achiziționate produse alimentare pentru copii (ex.: lapte praf pentru alăptare).

În partea ce privește asigurarea cu produse de igienă personală, mamele deținute sunt asigurate în conformitate cu norma minimă stabilită în anexa nr. 7 la Hotărârea Guvernului nr. 609/2006 privind normele minime de alimentare zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților și anume: Lunar / săpun de rufe – 200gr., săpun de toaletă (pentru utilizarea zilnică) – 100 gr., hârtie igienică - 1role, absorbante intime – 10 buc.; Săptămânal /săpun de toaletă pentru îmbăiere – 30 gr.; Anual / periuță de dinți – 2 buc., pastă de dinți (tub de 50 ml) – 6 tub. Totodată, corespunzător normei nominalizate, copiii care sânt crescuți de către mame deținute în penitenciare, până la atingerea vârstei de 2 ani, sunt asigurați cu scutece în număr de 50 de buc. lunar. Nu poate fi neglijat nici faptul că o parte din necesitățile de produse de igienă personală, destinate pentru mamele deținute și copiii cu care locuiesc, sunt suplinite din donațiile oferite de către partenerii de dezvoltare (ONG-uri și organizațiile de caritate).

Concomitent, menționăm că pentru a garanta că statul asigură o aplicare conformă a politicilor de justiție juvenilă, în conformitate cu standardele internaționale, în particular, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, pentru anul 2022 este preconizată elaborarea propunerilor de modificare a H.G. nr.609, în sensul reglementării unor norme îmbunătățite de alimentare și întreținere pentru mamele deținute și copiii în vârstă de până la 3 ani cu care locuiesc, precum și pentru celelalte categorii de deținuți minori, astfel încât, ratele de alimentație să fie adaptate pentru categoriile speciale de deținuți, în dependență de necesitățile nutriționale specifice ale acestor categorii: minori, mame cu copii etc., ținând cont de vârstă, precum și necesitățile de dezvoltare

10.	Identificarea unei Strategii/mecanism, ca timp de 1 an de la înaintarea Raportului, prin care să asigure că toți copiii din sistemul penitenciar să fie deținuți doar penitenciare specializate pentru minori;
11.	Elaborarea cadrului normativ de protecție contra represaliilor și neadmiterea intimidării personalului medical în caz de raportare a pretinsele cazuri de tortură, tratament inuman sau degradant în ordinea stabilită de Ordinul nr.77 a Procuraturii Generale / 572 a Ministrului Justiției din 31.12.2013;
12.	Identificarea posibilităților de desfășurare a misiunilor de monitorizare a locurilor de detenție din regiunea transnistreană;
13.	Revizuirea legislației privind excluderea aplicarea sancțiunii de izolare disciplinară (până la 3 zile) a copiilor din detenție. Precum și, asigurarea,

și creștere a acestora.

În acest sens, ne propunem să luăm drept referință reglementările conținute în Hotărârea Guvernului nr.1335/2004 cu privire la aprobarea normelor naturale de asigurare cu produse alimentare, îmbrăcăminte, încălțăminte, inventar moale, obiecte de igienă personală, jocuri și jucării pentru copiii orfani și cei rămași fără îngrijirea părinților din casele de copii, școlile (gimnaziile) - internat de toate tipurile.

De asemenea a fost solicitat suportul unui nutriționist din cadrul ministerului sănătății, care va face parte din grupul de lucru care urmează a fi instituit.

Problematica dării în exploatare a blocului nou din cadrul Penitenciarului nr.10-Goian ca entitate specifică este în vizorul Ministerului Justiției și a Administrației Naționale a Penitenciarelor, în acest sens pe moment sunt depuse toate eforturile necesare în vederea întreprinderii acțiunilor concrete ce se impun conform legislației, pentru realizarea obiectivelor trasate privind popularea comprehensivă a instituției în termen restrâns, astfel încât investițiile realizate până la moment să fie valorificate la maxim. Până la finele trimestrului I al anului 2022 sunt preconizate de a fi efectuate primele transferuri.

Se propune modificarea art. 232 (3) al Codului de executare, care obligă personalul medical să raporteze toate cazurile de constatare a urmelor de violență, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori de alte rele tratamente sau persoana condamnată care acuză violență – șefului instituției penitenciare și nu direct procurorului și avocatului poporului precum este reglementat în Ordinul nr.77. De asemenea, aprobarea noului Regulament de organizare a asistenței medicale deținuților va oferi posibilitatea implementării mai clare a prevederii menționate.

Actualmente, cadrul legal și anume art.245-246 CE RM stabilesc condițiile expres privind practica disciplinară. Lipsa sancțiunilor

	<p>la nivel legislativ, că pedepsele disciplinare aplicate deținuților nu conduc la o totală interzicere a contactelor cu familia și că orice restricții privind contactele de familie ca formă de pedepse disciplinare se aplică numai atunci când abaterea se referă la astfel de contacte;</p>	<p>alternative reduce considerabil opțiunile de corijare, având la bază doar instrumentele oferite de lege. În scopul diminuării unor eventuale riscuri aceste sancțiuni sunt combinate în dependență de caracterul prejudiciabil al faptei, însă în prezent nicidecum nu pot fi excluse totalmente. În calitate de bune practici sunt considerate utile efectuarea unor reuniuni de familie în scopul abordării de comun cu membrii familiei care au o influență benefică asupra copilului a abaterilor cu caracter disciplinar admise pe perioada detenției.</p> <p>De asemenea, considerăm absolut necesar ca odată cu revizuirea sancțiunilor actuale, personalul penitenciar trebuie să dispună de instrumente eficiente, ținându-se cont de individualizarea răspunderii disciplinare. Cu titlu de exemplu, în cazul eliminării - „izolării disciplinare” cât și altor forme de sancțiune, să se introducă lipsirea de facilități (îngrădirea accesului către televizorul comun din biblioteca penitenciarului/micșorarea ședințelor din sala de sport etc.).</p>
<p>14.</p>	<p>Îmbunătățirea programele de reintegrare, reabilitare și formare profesională, inclusiv în mediul rural, pentru copiii aflați în conflict cu legea, să elaboreze și să implementeze programe de instruire pentru personalul de probațiune în legătură cu reintegrarea socială a acestor copii;</p>	<p>-</p>
<p>15.</p>	<p>Revizuirea formulele și practica de responsabilizare a minorilor prin folosirea unor mecanisme/tactici de motivare și convingere (și prevenire) a acestora de a nu mai încălca disciplina penitenciară, în detrimentul aplicării sancțiunilor disciplinare. Iar în cazul în care, ca și ultimă instanță, se recurge la aplicarea unor sancțiuni disciplinare, deciziile de aplicare trebuie să urmeze doar după o cercetare amănunțită a motivelor și o analiza detaliată a tuturor circumstanțelor cauzei, oferind posibilitatea copilului pus sub învinuire să-și prezinte punctul de vedere. Iar deciziile de sancționare luate trebuie discutate și explicate copiilor sancționați, și nu doar o informare simplă a acestora;</p>	<p>Odată cu aprobarea Programului informativ de adaptare la mediul penitenciar pentru deținuții noi sosiți Ordinul ANP nr. 369 din 23.07.2021, se presupune familiarizare și acomodarea persoanelor private de libertate la mediul carceral, iar una din sarcinile programului este asigurarea dreptului deținutului la informație (reguli de comportament, regimul zilei, drepturi, obligații, interdicții practica disciplinară și alte informații relevante). Acest program este obligatoriu desfășurat cu fiecare deținut, consemnat în Programul individual de executare a pedepsei, iar în cadrul ședințelor, minorii au posibilitatea de a lămuri orice neclaritate privind executarea pedepsei inclusiv și aspectele ce țin de respectarea regimului de detenție, aplicarea sancțiunilor disciplinare și a stimulărilor. Aceste aspecte sunt explicate și aduse la cunoștința deținutului contra semnătură într-un Proces-</p>

16.	Elaborarea unui program specializat în lucru cu copiii care au comis abateri disciplinare. Astfel ca, acest program să fie aplicat gradual/treptat în dependență de abaterea comisă și să includă măsurile pozitive, care iau în considerare particularitățile și nevoile minorilor, iar ca rezultat, poate influența pozitiv comportamentul nedorit și întări comportamentul funcțional/dorit al copilului. Consiliul atrage atenția, că Codul de Executare a pedepsei și anume practica aplicării sancțiunilor disciplinare și măsurilor de stimulare nu ia în considerare toate aspectele evidențiate mai sus și trebuie revizuit;
17.	Facilitarea convorbirilor telefonice fără condiționarea utilizării cartelelor telefonice în vederea asigurării unui acces echidistant la apeluri către rude și familie;
18.	Identificarea spațiului pentru asigurarea întrevederilor de lungă durată pentru minorii din Penitenciarul nr. 10 Goian, și asigurarea mecanismelor

verbal (anexat la dosarul personal al deținutului), ulterior înregistrate într-un registru prevăzut de anexele ordinului sus menționat. Referitor la elaborarea anumitor mecanisme de prevenire și oferirea posibilității copilului de a se expune asupra încălcării admise, în cadrul ședințelor managementului de caz, echipa multidisciplinară examinează cazurile și materialele privind comiterea abaterilor disciplinare, motivul săvârșirii abaterii și consecințele nerespectării regulilor și normelor care se impun. Aici minorii au dreptul de a expune opinia proprie și circumstanțele în care a fost admisă încălcarea. Totodată menționăm că toate abaterile disciplinare sunt aplicate în corespundere cu prevederile legislației în vigoare, iar despre faptele ce se incumbă și măsurile disciplinare aplicate, minorii sunt informați detaliat. Concomitent sunt informați despre modalitate de atacare și/sau stingere a acestora în termen și înainte de termen ca măsură de stimulare pentru comportament pozitiv.

Pentru anul 2022 este trasată sarcină privind elaborarea unui program specializat în lucru cu copiii care au comis abateri disciplinare.

ANP este în proces de identificare a soluțiilor de implementare în penitenciare a unor noi sisteme telefonice pentru facilitarea efectuării, de către persoanele private de liberate, a convorbirilor telefonice cu rudele/familia. Sistemul telefonic va permite efectuarea de apeluri prin introducerea, de către deținut, a unui cod numeric personalizat, cu formarea ulterioară a numărului persoanei apelante.

Infrastructura Penitenciarului nr.10-Goian dispune de spațiile destinate desfășurării întrevederilor de lungă durată (12-72h), în cadrul blocului

	de desfășurare a acestora;
19.	Dezvoltarea și implementarea curriculei pentru personalul penitenciar în activitatea cu deținuții minori, inclusiv cu accent la atribuțiile funcționale și asistența specializată medicală, psihologică și socială;
20.	Dezvoltarea și implementarea programelor de educație în sănătate distincte pentru minori (sănătatea orală, sexual-reproductivă, reducere a riscurilor, managementului conflictelor și violenței) de comun cu ONC și agenții specializate;
21.	Dezvoltarea și implementarea programelor de sănătate mentală integrate destinate minorilor (violența, tentative de suicid, automutilări)

administrativ. Însă specificăm că, până în prezent asemenea solicitări din partea condamnaților minori nu au fost înregistrate, deoarece de cele mai deseori ultimii recurg la înlocuirea întrevederilor fie cu convorbiri telefonice fie pe discuții în regim on-line prin intermediul platformei „Skype”.

Este de menționat că, în contextul dării în exploatare a blocului nou din cadrul penitenciarului nominalizat a fost precăutată suplimentar problema complexul pentru întrevederi, fiind concomitent trasată sarcina privind renovarea acestuia și asigurarea mecanismelor de desfășurare a întrevederilor.

În programele de formare profesională inițială și continuă (perfecționarea, pregătirea generală și de specialitate la locul de muncă) ale funcționarilor publici cu statut special este inclus modulul „Asigurarea respectării drepturilor omului în penitenciar”.

Programul de pregătire de specialitate ale funcționarilor publici cu statut special conține următoarele tematici „Prevenirea torturii și relexor tratamente în locurile de detenție și Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Angajații din secțiile medicale studiază, suplimentar „Examinarea medicală în penitenciare. Documentarea leziunilor corporale la persoanele aflate în detenție”.

Antrenarea deținuților minori în cadrul „Programului de educație pentru sănătate în mediul deținuților” este o prioritate pentru angajații secțiilor reintegrare socială din cadrul penitenciarelor unde execută pedeapsa deținuții minori.

Cu suportul AJPP și UNICEF Moldova a fost elaborat un nou program de schimbare comportamentală pentru minorii și tinerii care au comis infracțiuni de natură sexuală.

Pentru anul 2022, cu suportul AJPP se intenționează elaborarea unui program informativ de educație sexuală.

Sănătatea mentală este printre primele cauze în structura morbidității în rândul deținuților. Dezvoltarea programelor de sănătate mentală pentru

	implementate de comun de psihologi, psihiatru și alt personal penitenciar;	<p>minori necesită implicare de profesioniști (medici psihiatri pentru minori, psihologi etc). Astfel, dezvoltarea echipelor multidisciplinare și abordarea prin prisma managementului de caz sunt oportune în acest context.</p> <p>Actualmente deținuții minori beneficiază de instruire la aspectul dat conform programelor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Program pentru reducerea comportamentelor infracționale ale minorilor aflați în detenție „Cum pot trăi altfel”; - Program pentru reducerea violenței în mediul penitenciar, care, cu suportul AJPP și UNICEF Moldova a fost adaptat după criteriul de vârstă specific minorilor.
22.	Dezvoltarea și implementarea indicatorilor statistici privind detenția minorilor și rapoarte analitice distincte despre sănătate;	În cadrul statisticilor colectate de către direcția de ramură în baza raportatelor trimestriale sunt reflectate date medicale cu privire la diagnozele minorilor. Pentru anul 2022, va fi elaborat și aprobat un formular statistic tipizat pentru facilitarea colectării datelor specifice relevante privind minorii, în cadrul căruia vor fi reflectate leziunile, traumatismele, automutilările, greva foamei, tentative de suicid.
23.	Dezvoltarea procedurii operaționale privind consimțământul informat pentru examinarea medicală a minorului cu respectarea confidențialității informației medicale;	La nivel de serviciu medical penitenciar, este aprobată Procedura Operațională Standard privind acordul informat al pacientului, care urmează a fi completată cu prevederi privind consimțământul informat al minorului pentru examen medical și respectarea confidențialității datelor personale cu caracter medical la elaborarea cărora se impune ca prioritate implicarea experților în domeniu.
24.	Asigurarea accesului minorilor, inclusiv a celor cu probleme de consum de droguri la programe de prevenire, screening și tratament (testare HIV, schimb de seringi, prezervative, farmacoterapie cu opioide);	Aspectul nominalizat reprezintă o problemă la nivel național, astfel se propune perfectarea unui demers către Ministerul Sănătății, Programul Național HIV/SIDA, ONG-uri în domeniu, UNODC pentru acordarea suportului la elaborarea cadrului normativ de implementare a programelor de reducere a riscurilor, screening și tratament pentru minori.
25.	Aplicarea chestionarelor complexe privind evaluarea nevoilor sociale și medicale a minorului în detenție, inclusiv pentru identificarea disabilității (fizice, mentale, senzoriale și intelectuale) la plasarea în detenție și pe	La sosire în CDTM (P.10-Goian) minorul în conformitate cu ord. ANP nr. 34/2018 cu privire la Metodologia de elaborare și implementare a Planului individual de resocializare pentru condamnatul minor este

	<p>parcurs;</p>	<p>supus evaluării inițiale prin metoda conversației și înaintării demersului privind obținerea referatului prezentențial al minorului, fiindu-i identificate nevoile și riscurile sociale, inclusiv și dezabilitățile (fizice/mentale etc.) cât și certificatele eliberate de organele de resort prin atribuirea gradului de dezabilitate corespunzător.</p> <p>Cât privește aplicarea chestionarelor complexe privind evaluarea nevoilor sociale și medicale a minorului în detenție, inclusiv pentru identificarea dizabilității, acestea necesită a fi elaborate și aprobate, luând în considerație primordial drepturile minorilor.</p>
<p>26.</p>	<p>Cooperarea cu ONG-urile și organizațiile internaționale privind realizarea unor activități care pot fi desfășurate online cu personalul (continuarea instruirilor online care se desfășoară cu regularitate pe anumite subiecte și cu anumiți parteneri de dezvoltare), cât și, instituirea unui mecanism de comunicare și transfer de bune practici între angajații diferitor instituții penitenciare (între servicii detenție, psihologi, medici, asistenți medicali). Adicional, aceasta este și o metodă bună de scădere a tensiunii psihologice la care se expune personalul și posibilitate de socializare sigură;</p>	<p>Implicarea efectivului penitenciarelor la instruirii on-line pe tematici distincte este posibilă la moment în contextul conlucrării fructuoase pe care o avem cu CoE, Asociația pentru Justiție Penală Participativă, UNICEF Moldova, AO „Inițiativa pozitivă” fiind asigurate în acest sens cu tehnică IT performantă mai multe săli de ședință dintr-un șir de penitenciare. Astfel angajaților le este creată oportunitatea ca în permanență să comunice și să realizeze schimb de opinii și bune practici pe diverse domenii distincte.</p> <p>Dezvoltarea lucrului în echipă chiar și în condiții de interacțiune on-line, este o oportunitate pentru dezvoltarea serviciilor de calitate prestate de către angajați.</p>
<p>27.</p>	<p>Implementarea unor activități – servicii noi pentru deținuți/deținute în vederea îmbunătățirii climatului moral-psihologic și diminuarea stresului cauzat de pandemia COVID-19: activități de consiliere psihologică, precum și activități de consiliere pe domeniul sănătății mintale, realizarea unor ore de informare sau art-terapie. ANP trebuie să-și exprime deschiderea pentru astfel de activități și să informeze potențialii parteneri despre domeniile cele mai importante și necesitățile stringente;</p>	<p>În perioada 2020-2021 de către serviciile abilitate din cadrul penitenciarelor au fost desfășurate un șir de activități cu deținuții (activități de consiliere psihologică, precum și activități de consiliere pe domeniul sănătății mintale) în vederea îmbunătățirii climatului moral-psihologic și diminuarea stresului cauzat de pandemia COVID-19.</p> <p>Totodată, a fost desfășurată campania de informare a deținuților privind importanța vaccinării.</p> <p>La aprobarea ”Regulamentului cu privire la modul de asigurare a asistenței medicale persoanelor deținute în penitenciare”, vor fi implementate activități pe domeniul sănătății mentale, care sunt reglementate.</p>

28.	Cooptarea serviciilor de la Centrele Comunitare de Sănătate Mintală, instruirea focalizată a psihologilor și asistenților sociali pentru a nu admite escaladarea acțiunilor cu caracter violent, a conflictelor și a acutizării unor stări depresive sau a altor tulburări de ordin psihic etc.	Pentru cooptarea serviciilor de la Centrele Comunitare de Sănătate mintala sunt necesare bugetarea surselor financiare și achiziția lor. Astfel că, vor fi argumentate și planificate resurse financiare, cu ulterioara contractare a serviciilor propriu zise.
29.	Asigurarea accesului deținuților la programe de screening și tratament a dependențelor de substanțe psiho-active, inclusiv de nicotină (tutun);	Este necesară elaborarea de comun cu experții în domeniu a unui program de screening și tratament a dependențelor de substanțe psiho-active, inclusiv de nicotină pentru minori, cu respectarea tuturor drepturilor minorilor și implicare de specialiști în domeniu.
30.	Elaborarea de comun cu ANP a unei strategii comprehensive în vederea prevenirii acțiunilor de automutilare și a tentativelor de suicid în rândul deținuților. Cel puțin, ANP trebuie să procure instrumente standardizate pentru a diagnostica riscul automutilărilor și a tentativelor de suicid în rândul deținuților. Specialiști psihologi trebuie să fie asigurați cu instruire necesare în psihoterapie;	Actualmente în cadrul SAP gestionarea situațiilor de criză în cazul acțiunilor autodistructive este efectuată în baza: - Instrucțiunii privind intervenția personalului penitenciar în cazuri de automutilare, tentativă de suicid și refuz de hrană declarat de deținuți, aprobată prin Ordinul ANP nr.74 din 06.02.2020; - Aplicarea Instrucțiunii privind organizarea și desfășurarea activității psihologice cu deținuții ce fac parte din grupul de risc, aprobat prin Ordinul ANP nr.466 din 29.12.2015.
31.	Implementarea procedurii de realizare a dreptului deținuților la consultație medicală independentă (privată), complementar garanțiilor de examinare medicală obligatorie asigurată de serviciul medical penitenciar;	Minorii din custodia penitenciarelor beneficiază în mod gratuit de asistență medicală și de medicamente în volumul stabilit de Programul unic al asigurărilor de asistență medicală, în conformitate cu legislația în vigoare. Acordarea asistenței medicale gratuite se efectuează în unitatea medicală a instituțiilor penitenciare, iar în dependență de situație, minorul poate fi vizitat de medic în incinta celulei de deținere fie consultat independent în biroul secției medicale. În cazul apariției unor situații care depășesc limitele posibilităților Secției medicale, deținuții minori sunt escortați la spitale civile unde Administrația Națională a Penitenciarelor are semnat contract pentru consultații, investigații și tratament dacă este necesar. La orice solicitare în scris din partea părinților, aceștia sunt informați din partea Secției medicale referitor la starea de sănătate, rezultatele consultației, investigației clinice, paraclinice și de laborator, tratamentul administrat, inclusiv și evoluția stării sănătății deținutului minor. Pentru perioada următoare va fi pus accentul pe creșterea gradului de

		informare a deținuților minori cu referire la dreptul acestora la asistență medicală independentă (privată).
32.	Instruirea personalului penitenciar, inclusiv medical în documentarea leziunilor traumatiche conform prevederilor Protocolului de la Istanbul și Ordinului nr. 77 din 31.12.2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de identificare, înregistrare și raportare a pretinselor cazuri de tortură, tratament inuman sau degradant;	ANP depune eforturi pentru a atrage și a asigura cursuri de instruire a personalului medical. Astfel, pe parcursul anului 2021, cu suportul CoE, au fost organizate instruirii privind examinarea medicală la admitere în penitenciar și calitatea documentării leziunilor corporale. De asemenea, în temeiul circularei Administrației Naționale a Penitenciarelor, subiectul dat, a fost studiat și în cadrul orelor de formare profesională ale angajaților sistemului administrației penitenciare și anume instruirea în domeniul documentării leziunilor traumatiche conform prevederilor Protocolului de la Istanbul și Ordinului nr. 77 din 31.12.2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de identificare, înregistrare și raportare a pretinselor cazuri de tortură, tratament inuman sau degradant.
33.	Repartizarea minorilor în celule separate în dependență de vârsta acestora, făcând parte din aceleași grupe de vârstă, în scopul prevenirii influențelor nedorite, dominației și abuzului;	La repartizarea condamnaților în zona locativă de cele mai deseori se solicită opinia minorului exprimată printr-o cerere scrisă privind celula și/sau personalitatea altui minor cu care ultimul dorește să fie plasat. Decizia se adoptă în comun cu consultarea Directorului adjunct, SSRP și SRS. În scopul respectării drepturilor și libertăților copilului, de către angajați în permanență se duce o supraveghere sporită, asupra comportamentului deținuților minori. Sunt întreprinse în permanență măsuri pentru a asigura o separare adecvată a minorilor, în scopul prevenirii influențelor nedorite, dominației și abuzului. În Penitenciarul nr. 13-Chișinău repartizarea minorilor în celule separate se efectuează în dependență de atingerea majoratului și prevederile art. 205 și 309 Cod de executare. Totodată, în prezent penitenciarul este suprapopulat, iar la 17.12.1021 se dețin 994 de deținuți la plafonul de 570 de deținuți, fapt care face imposibil separarea deținuților minori în dependență de vârsta acestora.

34.	Eliminarea obstacolelor în vederea exercitării de către deținuții minori a dreptului la corespondență/cereri/petiții, la etapele de expediere/recepționare cu orice persoană sau instituție. Inclusiv prin asigurarea cu hârtie, mapă, timbre. De asemenea, punerea la dispoziția persoanelor deținute a informațiilor privind instituțiile responsabile de recepționarea cererilor, adresele, atribuțiilor acestora. Inclusiv, intensificarea eforturilor în vederea perfecționării mecanismului de plângeri/raportare care să fie unul standardizat și sigur privind depunerea plângerilor/alegațiilor, atât la nivel de instituție/sistem, cât și în afara sistemului avocaților/Procuraturii/Avocatul Poporului/ ONC-urilor;
35.	Diversificarea programele psiho-sociale pentru persoanele deținute, în corespundere cu necesitățile fiecărui minor aflat în detenție penitenciarului, inclusiv alolingvi;

Mecanismul de depunere a petițiilor este bine cunoscut de către toți deținuții (inclusiv cei minori), atât pentru petițiile interne adresate conducerii instituției cât și pentru cele externe. Astfel, la fiecare post de regim, sunt instalate cutii poștale a ÎS „Poșta Moldovei”, pentru expedierea scrisorilor, la care au acces deținuții. Extragerea corespondenței deținuților din cutiile poștale se efectuează doar de către lucrătorii oficiului poștal, de luni până vineri.

Cu referire la modalitatea de asigurare a dreptului de acces la informație, precizăm că în fiecare sector de deținere, în locuri accesibile, sunt instalate panourile informative a căror conținut cuprinde adresele de contact ale birourilor de avocați, lista adreselor poștale a organelor guvernamentale ierarhic superioare, modele de cereri și petiții, adresa și codul poștal al instituției penitenciare, precum și diverse anunțuri, informație juridică cu ultimele modificări din legislație de interes general. În cazul în care deținutul nu cunoaște la care organ de drept urmează să se adreseze, el este ajutat de unul din ofițerii Secției reintegrare socială.

Cadrul legal actual și anume art. 210¹ al.7 CE indică că cheltuielile aferente procesului de petiționare sânt suportate de către administrația penitenciarului. În opinia noastră problema se reduce la faptul că în procesul aprobării bugetelor entităților - cheltuielile indicate nu se regăsesc.

În conformitate cu prevederile Metodologiei privind Planul individual de resocializare a condamnatului minor (aprobată prin Ordinul DIP nr. 34 din 31.01.2018), pentru fiecare minor este întocmit un plan individual în urma evaluării multidisciplinare (palierul educativ, psihologic și social) cu indicarea programelor specifice nevoilor identificate. Actualmente, în penitenciarele unde sunt deținuți minori oferta cadru de programe (educative, psihologice și sociale), constituie 15 programe, dintre care: informaționale, de alfabetizare, cognitiv-comportamentale, de orientare vocațională etc. Totodată, pentru perioada anului 2022 este planificată revizuirea și adaptarea unor

		programe noi pentru a cuprinde un spectru mai larg și mai specific în dependență de nevoile identificate pentru minorii deținuți. Desfășurarea ședințelor programelor au loc în corespundere cu prevederile ordinelor de aprobare și implementare a acestora, prin aplicarea diverselor metodelor și tehnici de lucru prin explicarea și detalierea subiectelor inclusiv pentru deținuții alolingvi.
36.	Adaptarea procedurilor și practicilor de participare a copiilor făptași în ședințele de judecată, astfel ca, garanțiile procesuale și interesul superior al copilului să fie respectate. Iar ședințele on-line/prin teleconferință să fie realizate doar în mod excepțional și doar în situații când prezența fizică a minorului în instanțele de judecată nu poate fi asigurată;	Conform art. 6 al Constituției, în Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, iar conform alin. (1) art. 1 al Legii nr. 514-XIII din 06 iulie 1995 privind organizarea judecătorească, puterea judecătorească este independentă, separată de puterea legislativă și puterea executivă, are atribuții proprii, exercitate prin instanțele judecătorești, în conformitate cu principiile și dispozițiile prevăzute de Constituție și de alte legi. Astfel, Administrația Națională a Penitenciarelor în calitate de reprezentant a puterii executive, nu poate interveni în exercitarea justiției sau controla puterea judecătorească.
37.	Elaborarea unor mecanisme de evaluare complexă a necesităților fetelor (dar și a băieților) pe tot parcursul detenției (de la etapa plasării în arest până la eliberare), astfel ca acțiunile sistemul penitenciar care vor fi întreprinse să răspundă necesităților de dezvoltare și protecție a acestora.	Cu referire la evaluarea complexă pe parcursul detenției a necesităților și riscurilor minorilor deținuți, există abordarea individualizată și diferențiată a nevoilor acestora, astfel încât să existe tratamentul corespunzător vârstei, genului și intereselor, acestea fiind consemnate în Planul individual de resocializare pentru deținuții minori.